

РОЗДІЛ 7 БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

УДК 336

Букало Н. А.
Новицька Ю. В.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ У КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У статті проведено аналіз динаміки роздрібно́ї торгівлі та роздрібно́го товарообороту в цілому по Україні та у Волинській області. Досліджено структуру ринку роздрібно́ї торгівлі в Україні. Сформовано модель, яка відображає структуру роздрібно́го товарообороту в розрізі продовольчих та непродовольчих товарів. Визначено основні негативні наслідки у галузі роздрібно́ї торгівлі.

Ключові слова: товарооборот, роздрібна торгівля, продовольчі товари, непродовольчі товари, аналіз.

Постановка проблеми. Зміни в економічній та політичній сфері, які відбуваються в Україні впродовж останнього десятиріччя, спонукають керівництво вітчизняних підприємств до пошуку нових шляхів підвищення ефективності діяльності у конкурентних умовах господарювання, адже сьогодні виживають тільки ті підприємства, які гнучко реагують на вимоги ринку, створюють та добре організують виробництво конкурентоспроможної продукції, забезпечують ефективність перебудови внутрішньовиробничого управління. Нові підходи до організації комерційної діяльності на підприємствах торгівлі вимагають застосування сучасних інноваційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичному дослідженню стратегічного розвитку торговельних підприємств приділено увагу в працях таких учених, як В. Вітлицький, В. Дробот, П. Друкер, О. Ільчук, І. Кириленко, Ф. Котлер, Ю. Кухарчук, І. Лазаришнена, А. Мазаракі [1] та ін. Питання стратегічного управління діяльності торговельного підприємства розглядаються в працях таких зарубіжних та вітчизняних авторів, як Б. Мізюк [2], Г. Мінцберг, А. Шевляков та ін. Такі науковці, як Н. Голошубова, О. Кавун, В. Торопков та ін. досліджували стан розвитку роздрібно́ї та оптової торгівлі в Україні, формування підприємницьких торговельних мереж України, напрями щодо удосконалення державної політики та механізму державного регулювання їх розвитку [3]. Науковцями А. Фатенюк-Ткачук, М. Кулинич та ін. досліджено конкурентоспроможність вітчизняного виробництва птиці та проведено аналіз обсягів імпорту та експорту м'яса птиці [4].

Наукові дослідження цих авторів характерні для відносно стабільних умов їх застосування. Враховуючи нестабільність вітчизняної економіки дослідження на сьогодні залишається недостатнім.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значку кількість опублікованих праць і статистичних даних публічних джерел, торговельна мережа здебільшого розглядається з певного погляду менеджменту та маркетингу. Проте, низка питань щодо аналізу діяльності торговельних підприємств України та Волинської області у конкурентному середовищі на сучасному етапі мають перспективу подальшого дослідження.

Мета статті. Метою дослідження є аналіз динаміки і структури суб'єктів господарювання у сфері роздрібно́ї торгівлі в Україні та Волинській області, чинників, що впливають на їх розвиток.

Виклад основного матеріалу. Роздрібна торговельна мережа є важливою складовою частиною інфраструктури споживчого ринку. Основними умовами розвитку роздрібно́го товарообігу є наявність широкого асортименту товарів і послуг, що задовольняють попит покупців за якістю і ціною, та наявність широко розгалуженої, із сучасним устаткуванням з належним високим рівнем якості обслуговування покупців роздрібно́ї торговельної мережі.

Досліджуючи діяльність торговельних підприємств, спостерігається чітка динаміка показників їх функціонування. Непередбачуваність та динаміка зовнішніх чинників визначають та суттєво впливають на формування асортиментної політики торговельних підприємств, прогнозування показників товарних запасів, формування закупівельної політики, ціноутворення та інші складові елементи діяльності торговельних підприємств.

Базою для формування інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності торговельних підприємств та підприємств є ринкова, статистична інформація. Зрозуміло, що досить велика питома вага цих даних не має чітко окреслених меж інформаційних одиниць, і формується як із традиційних, так і з нетрадиційних джерел.

Вагомим показником щодо характеристик діяльності торговельних підприємств та підприємств є товарооборот. Тому доцільно провести аналіз динаміки товарообороту роздрібно́х підприємств України та Волинській області (рис. 1, рис. 2). До роздрібно́го товарообороту підприємств включено дані щодо юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців, основним видом економічної діяльності яких є роздрібна торгівля.

За даними Державного комітету статистики України протягом останніх декількох років вітчизняна роздрібна торгівля переживає значний підйом. Темпи зростання обсягу роздрібно́го товарообороту підприємств в Україні за 2010–2016 рр. склали у середньому 12,2% до попереднього року (рис. 1). У 2016 році порівняно із 2015 роком темп зростання склав 12,6%. У порівнянні у Волинській області темп зростання роздрібно́го товарообороту за 2010–2016 рр. становив у середньому 16,7% до попереднього року (рис. 2), що значно вище середніх показників України.

Звертаючи увагу на структуру роздрібно́го ринку України, слід відзначити, що згідно з даними Державної статистики України, на ринку домінують фізичні особи підприємці (83,58%), у той час як частка малих та середніх підприємств

становить 15,61% та 0,80% відповідно (рис. 3).

Якщо розглядати динаміку щодо кількості суб'єктів роздрібно́ї торгівлі в 2010–2016 рр., то спостерігається зниження показників, хоча у 2010 та 2011 рр. цей показник має позитивний результат. Так, у 2010 році загальна кількість об'єктів роздрібно́ї торгівлі досягла максимальної кількості за досліджуваній період та становила 64,8 тис. підприємств. У тому числі кількість магазинів та кіосків становила 48,0 та 16,8 тис. од. відповідно. Проте протягом останніх років спостерігається негативна тенденція. Зокрема, станом на 2016 рік загальна кількість об'єктів роздрібно́ї торгівлі становить 49,3 тис. од.

Динаміка об'єктів роздрібно́ї торгівлі (рис. 4) свідчить про негативні тенденції в економіці країни, зокрема значне зменшення об'єктів торгівлі у 2016 році порівняно з 2010 роком – на 5,9 тис. од. автозаправних станцій та 9,6 тис од. магазинів.

Що стосується структури роздрібно́го товарообороту, в розрізі продовольчих та непродовольчих товарів, варто зазначити, що протягом досліджуваного періоду значних змін не відбулося (рис. 5).

Дослідження показало, що непродовольчі товари займають більшу частку у питомій вазі роздрібно́го товарообороту України і становлять у 2016 році 59,0%.

У загальному обороті роздрібно́ї торгівлі у 2016 році більше половини обсягів (58,1%) припадало на товарооборот від продажу непродовольчих товарів і 41,9% – на товарооборот продовольчих товарів. У 2015 році їх питома вага відповідно складала 58,7% і 41,3% [5].

У торговій мережі підприємств у 2016 році частка роздрібно́го продажу непродовольчих товарів складала 59%, продовольчих товарів – 41%. У роздрібно́му товарообороті фізичних осіб-підприємців частка продажу непродовольчих товарів складала 64,1%, продовольчих – 35,9%.

За останніми даними Державної служби статистики України у січні-жовтні 2017 року оборот роздрібно́ї торгівлі порівняно із січнем-жовтнем 2016 року у порівнянних цінах зріс на 8,2%.

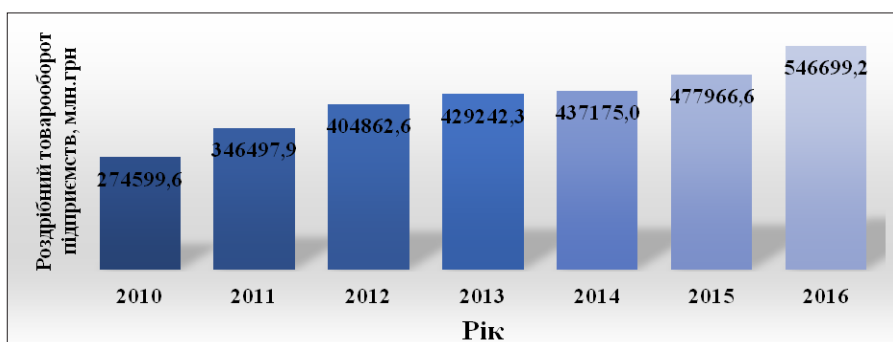

Рис. 1. Динаміка обсягу роздрібно́го товарообороту в Україні за 2010–2016 р.

Джерело: розроблено автором на основі [5]

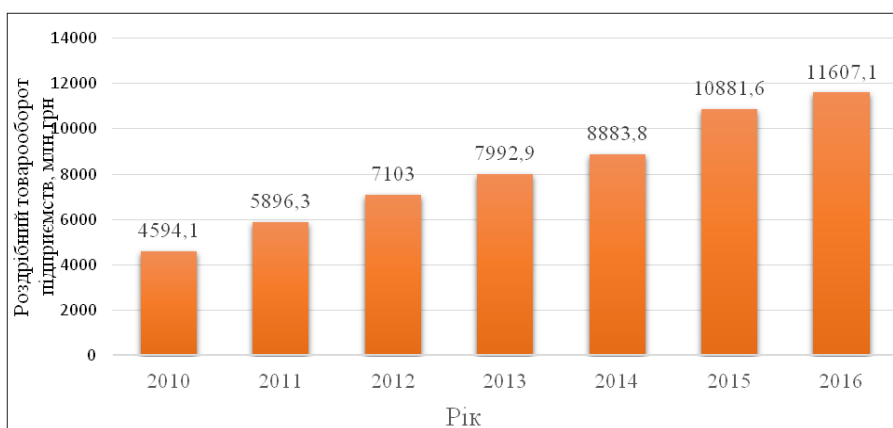

Рис. 2 Динаміка обсягу роздрібно́го товарообороту у Волинській області за 2010–2016 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [5]

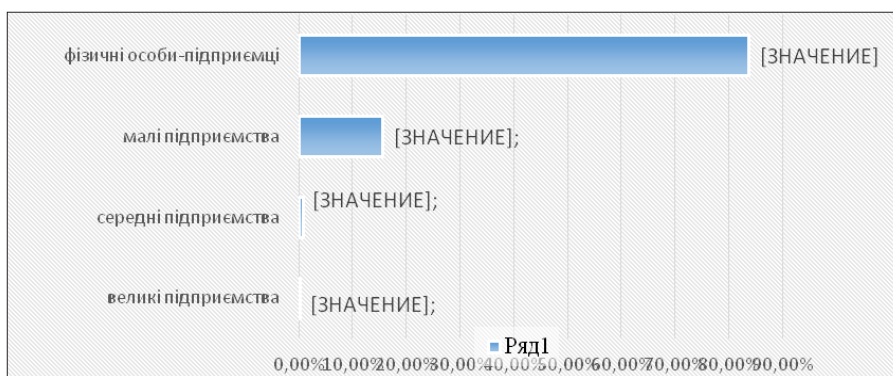

Рис. 3. Структура ринку роздрібно́ї торгівлі в Україні у 2016 році

Джерело: розроблено автором на основі [5]

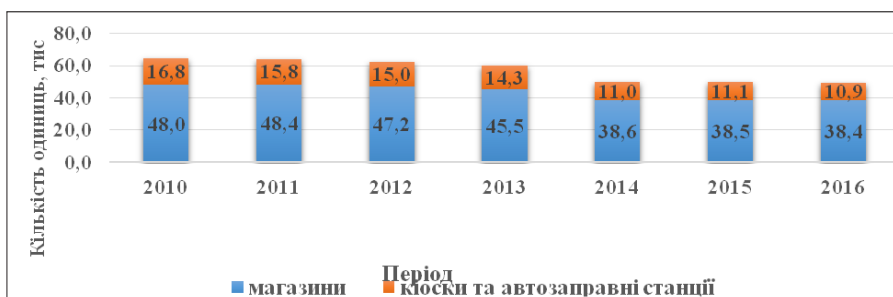

Рис. 4. Динаміка об'єктів роздрібно́ї торгівлі протягом 2010–2016 років, тис од.

Джерело: розроблено автором на основі [5]

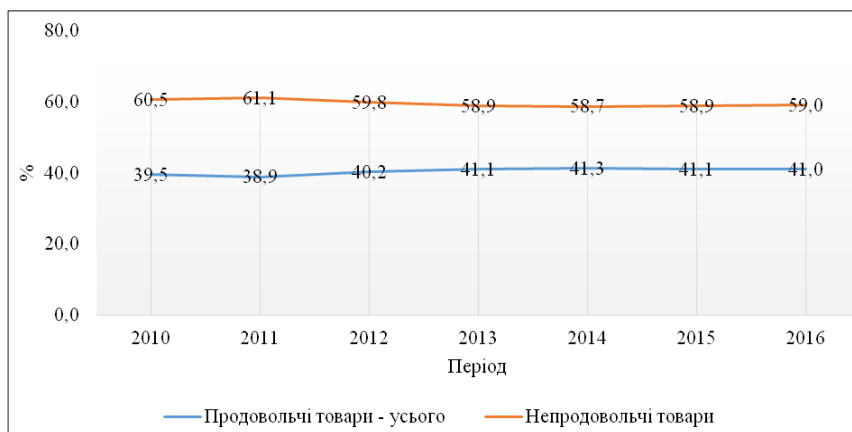

Рис. 5. Питома вага роздрібно-товарообороту в розрізі продовольчих та непродовольчих товарів протягом 2010–2016 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [5]

Оборот роздрібно-торгівлі у жовтні 2017 року порівняно з вереснем зріс на 3,1%, а з жовтнем 2016 року – на 4,2%.

Серед регіонів найбільше зростання обороту роздрібно-торгівлі в січні–жовтні 2017 року порівняно із січнем–жовтнем 2016 роком спостерігалось в Закарпатській (на 19,7%), Одеській (на 15,2%), Вінницькій (на 13,3%) та Львівській (на 12,4%) областях [5].

У розрізі товарної структури слід сказати, що найбільшу частку у роздрібно-товарообороті торгової мережі статично займають тютюнові, та алкогольні вироби (сумарно по різних товарних категоріях), а також м'ясо та ковбаси. В умовах кризи, якої зазнала країна в 2014 році, велику частку стали займати також консерви, а також цукрові та кондитерські вироби. Детальну характеристику наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Товарні категорії, що займають найбільшу частку у товарообороті у 2016 р.

№	Категорія товарів	Сума, тис. грн	% у підсумку
1	М'ясо та птиця свіжі та заморожені	12255	2,2
2	М'ясо копчене, солоне та ковбасні вироби	11170	2,0
3	Молоко та продукти молочні	12455	2,2
4	Сир сичужний, плавлений та кисломолочний	7936	1,4
5	Вироби хлібобулочні (крім кондитерських)	7483	1,3
6	Напої алкогольні	37327	6,7
7	Вироби тютюнові	32942	5,9

Джерело: розроблено автором на основі [5]

Найменшу частку у структурі товарообороту займають сіль, тваринні жири, фруктово-ягідні консерви та маргарин. Така структура товарообороту обумовлена, перш за все, вартістю товарів та нормою використання за один раз.

Саме така інформація слугує головним джерелом для оцінювання поточного становища ринку того чи іншого товару.

Щодо забезпеченості України торговими роздрібними площами слід відзначити, що середній показник по країні склав 90 кв. м /1000 жителів, що значно менше провідних країн світу [6].

Незважаючи на те, що в 2014 році за рахунок кризи та змін у політичному житті України обсяги

реалізації та кількість торгових точок дещо змінилися, структура основних підприємств галузі залишається незмінною і нині. Варто зазначити, протягом досліджуваного періоду галузь роздрібно-торгівлі зростала, що свідчило про позитивні зрушення у економіці. Проте, з рис. 6 очевидно, що навіть у моменти значного підйому, Україна залишалася менш розвинутою порівняно з провідними країнами світу. Проте Україна має досить високий потенціал для розвитку торгівлі.

У 2014 році кризи зазнали багато країн світу, у тому числі Україна. Варто зазначити, що Україна відчула кризу гостро: вона негативно позначилася майже на всіх галузях економіки, а, як результат, на економіку країни загалом. На це вплинули як економічні, так і особливі політичні процеси, які спостерігаються і сьогодні.

До основних негативних наслідків у галузі роздрібно-торгівлі слід віднести:

1. Нестабільне політичне становище, що призвело до втрати іноземних інвесторів та власних джерел фінансування.
2. Різке та невиправдане зростання цін.
3. Погіршення відносин з постачальниками імпортованих товарів.
4. Постійне коливання валютного курсу, що спричиняє постійну переоцінку товарів та складнощі закупівлі імпортованих товарів.
5. Втрати доходу від магазинів Донецької та Луганської областей через складну ситуацію у цих регіонах [6; 7].
6. Низький рівень доходу населення, що впливає на купівельну спроможність.

6. Фіскальна політика держави, тощо. Для усунення таких негативних явищ держава повинна приймати певні заходи: детінізація роздрібно-торгівлі, поліпшення інвестиційного клімату країни, перегляд та зниження фіскального тиску, підтримки малого підприємництва пільговим оподаткуванням та кредитуванням, проведення реформи системи правосуддя та ін..

Для привертання уваги покупців до свого товару та стимулювання постійних клієнтів продавцям необхідно використовувати різні варіанти надання знижок у момент продажу товару, коли покупець отримує знижку відразу, наприклад за дисконтною пластиковою карткою, та надання знижок після продажу товару (характерні для оптових продавців) [8].

Висновки і пропозиції. Враховуючи вищевикладене, можна зазначити, що ринок роздрібно-торгівлі є одним з вагомих секторів економіки країни та основною складовою інфраструктури споживчого ринку. Роздрібна торгівля регулює та сприяє розвитку національної економіки.

За результатами проведеного дослідження остерігаються такі тенденції:

- динаміка обсягу роздрібно-товарообороту в Україні та Волинській області за 2010–2016 має позитивні зміни до збільшення;

- скорочення мережі стаціонарних об'єктів що є негативним для економіки країни, зокрема значне зменшення об'єктів торгівлі у 2016 році порівняно з 2010 роком – на 5,9 тис. од. автозаправних станцій та 9,6 тис од. магазинів;

– найвищий показник обсягів роздрібно-го товарообороту на душу населення в країнах світу спостерігається у Великій Британії;

– у структурі роздрібно-го товарообороту протягом досліджуваного періоду значних змін не відбулося. Непродовольчі товари займають більшу частку у питомій вазі роздрібно-го товарообороту України і становлять у 2016 році 59,0%.

Зазначимо, що криза, не зважаючи на домінуючу кількість негативних наслідків, дала можливість просуватися вперед. Підприємства роздрібно-го торгівлі, зокрема мале підприємництво потребує підтримки з боку держави.

Перспективою подальших досліджень визначеної проблематики мають проводитися в контексті

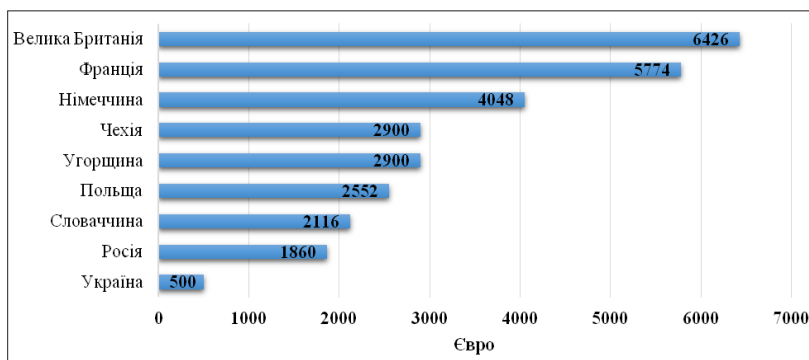

Рис. 6. Обсяги роздрібно-го товарообороту на душу населення в країнах світу

Джерело: сформовано на основі [5; 7]

впливу експорту та імпорту на обсяги роздрібно-го товарообороту країни.

Список використаних джерел:

1. Мазаракі А.А. Оптова торгівля в Україні : монографія / А.А. Мазаракі, Г.М. Богославець, О.М. Трубей, А.М. Носуліч; за ред. А.А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.-екоп. ун-т, 2016. 208 с.
2. Мізюк Б.М. Конкурентні стратегії торговельних підприємств : монографія / Б.М. Мізюк, І.І. Тучковська. Львів: Вид-во ЛКА, 2013. 192 с.
3. Підприємницькі мережі в торгівлі : монографія / [Н.О. Голошубова, О.О. Кавун, В.М. Торопков та ін.]; за заг. ред. Н.О. Голошубової. К.: Київ. нац. торг.-екоп. ун-т, 2014. 344 с.
4. Analysis of poultry farming trends in Ukraine [Електронний ресурс] / [Fatenok-Tkachuk A., Kulynych M., Safarova A., Bukalo N.] // Problems and Perspectives in Management. 2017. Volume 15, Issue 4. P. 302-316. Режим доступу: <https://businessperspectives.org/journals/problems-and-perspectives-in-management/issue-269/analysis-of-chicken-production-trends-in-ukraine>.
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Куцик П.О. Діяльність торговельних підприємств у конкурентному середовищі: контрольно-аналітичне забезпечення системи управління: монографія / П.О. Куцик, Л.Г. Медвідь, В.О. Шевчук, Д.О. Хариневич-Яворська. Чернівці: Технодрук, 2015. 370 с.
7. Хоменко О.І. Ринок роздрібно-го торгівлі в Україні [Електронний ресурс] / О.І. Хоменко, Н.В. Геселева, Н.В. Сокурченко // Вісник КНУТД. Серія «Економічні науки». 2015. № 5(91). Режим доступу : http://knutd.edu.ua/publications/pdf/Visnyk/2015-5-91/101_107.pdf.
8. Особливості обліку торговельних знижок на підприємствах торгівлі та відображення їх у фінансовій звітності [Електронний ресурс] / Н.А. Букало, Ю.В. Новицька // Економіка та суспільство. 2016. № 2. С. 715-719. Режим доступу до журналу: <http://economyandsociety.in.ua>.

Букало Н. А.
Новицкая Ю. В.

Восточноевропейский национальный университет имени Леси Украинки

АНАЛИЗ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ТОРГОВЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЕ

Резюме

В статье проведен анализ динамики розничной торговли и розничного товарооборота в целом по Украине и в Волынской области. Исследована структура рынка розничной торговли в Украине. Сформирована модель, которая отражает удельный вес розничного товарооборота в разрезе продовольственных и непродовольственных товаров. Определены основные негативные последствия в области розничной торговли.

Ключевые слова: товарооборот, розничная торговля, продовольственные товары, непродовольственные товары, анализ.

Bukalo N. A.
Novitskaya Yu. V.

Lesia Ukrainka Eastern European National University

ANALYSIS OF THE ACTIVITIES OF TRADE ENTERPRISES IN THE COMPETITIVE ENVIRONMENT

Summary

The article analyzes recent researches and publications on trade activity. The analysis of the dynamics of retail trade and retail trade turnover in the whole in Ukraine and in the Volyn region was carried out. The structure of the retail market in Ukraine is investigated. A model has been formed that reflects the share of retail trade in terms of food and non-food products. The main negative consequences in the field of retail trade are determined.

Key words: commodity turnover, retail trade, food products, non-food products, analysis.